

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 15/2021

Konsultatiivisuuden merkitys opintojen ohjauksen kehittämisesssä

Kopakka Maarit, Laajala Tiina, Lehtelä Pirjo-Liisa

2.3.2021 ::

Opintojen ohjauksen kehittäminen on yhteistyötä, jossa konsultatiivisuudella on keskeinen rooli. Konsultatiivisuudella tarkoitetaan sitä, että ohjauksen asiantuntija pyrkii yhteisöllisellä työskentelytavalla tukemaan ja sitouttamaan työyhteisönsä opetus- ja ohjaushenkilöstöä ohjaukselliseen ajatteluun ja toimintaan. Artikkelin tavoitteena on tarkastella konsultatiivista roolia opintojen ohjauksen kehittämisessä. Tarkastelemme konsultatiivisuutta ohjauksen kehittämistyössä Oulun seudun ammattiopiston (OSAO) SOPU-hankkeen esimerkin avulla.

Ohjaus konsultatiivisena yhteistyönä

Opintojen ohjausta tarvitaan kaikilla koulutusasteilla tukemaan oppijaa opintopolulla etenemisessä ja siirtymässä seuraaviin opintoihin tai työelämään [1]. Opetushallituksen hyvän ohjauksen kriteereiden [2] mukaan on ohjauksen henkilöstön tavoitteellinen yhteistyö eräs ohjauksen laadun kriteereistä. Ohjausta kehitetään oppilaitoksissa ja koulutusorganisaatioissa jatkuvasti esimerkiksi ohjauksen suunnitelmia ja asiakirjoja päivittämällä. Merkittävä osa opintojen ohjauksen kehittämistyötä tehdään erilaisissa kehittämishankkeissa, joiden keskeisiä rahoittajia ovat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Euroopan sosiaalirahasto.

Artikkelissa käytetään rinnakkain käsitteitä opintojen ohjaus ja ohjaus. Kummallakin käsitteellä viitataan laajalaaiseen näkemykseen ohjauksesta, joka sisältää oppimisen ja opiskelun ohjauksen, opiskelijan kasvuun ja kehitykseen liittyvän ohjauksen sekä uraohjauksen.

Opetusalalla ja koulutusorganisaatioissa verkostomainen ja yhteisöllinen työskentelytapa on yleistynyt ja se on nykyisin vallitseva ajattelu- ja toimintatapa. Yhteisöllisessä työskentelytavassa painottuu yhteistoiminnallinen osaamisen jakaminen ja kehittäminen työyhteisössä sekä työyhteisön jäsenten keskinäinen kollegiaalinen tuki [3]. Opettajan työn luonne on parin viimeisen vuosikymmenen aikana kehittynyt ohjaukselliseen suuntaan ja usein todetaan, että opettaja on muuttunut tiedon jakajasta oppimisen ohjaajaksi (esim. [4] [5]). Opettajalta edellytetään nykyisin myös ohjausosaamista, minkä kehittämisessä työyhteisön tuki on tärkeä tekijä.

Konsultatiivisuus on Mikolan ja Ojan [3] mukaan kollegiaalisen tuen tarjoamista yhteistoiminnallisen oppimisen prosessissa, jossa hyödynnetään työyhteisöön sisältyvää asiantuntijuutta. Soini ym. [6] korostavat konsultatiivisuuden vuorovaikutuksellista luonnetta ja vertaisten kanssa työskentelyä, ajatusten vaihtamista sekä erilaisten vaihtoehtojen esiin tuomista. Lairio ja Puukari [7] ovat puolestaan tarkastelleet konsultatiivisuutta opinto-ohjaajan työssä ja tuovat esiin, että opinto-ohjaajan keskeinen konsultatiivinen tehtävä on toimia työympäristössään ohjauksen asiantuntijana, joka osallistuu ohjauksen kehittämiseen ja kollegoidensa tukemiseen ohjauksen kysymyksissä. Opinto-ohjaajan tehtävänä nähdään koko työyhteisön sitouttaminen ohjaukselliseen ajatteluun.

Nykyisin tavoitteellista ja mittavaa ohjauksen kehittämistyötä tehdään hankerahoituksella. Hiljattain päättyneessä OSAO:n Sujuvat omat polut (SOPU) -verkostohankkeessa kehitettiin ammatillisen koulutuksen ohjauksen prosesseja ja tuotettiin valtakunnallisia malleja opiskelijan urasuunnittelutaitojen kehittämiseksi. Hankkeessa työskentelevät opinto-ohjaajankoulutuksen saaneet toimijat ja ohjauksen asiantuntijat toteuttivat omalla vahvalla työpanoksellaan konsultatiivista roolia opintojen ohjauksen kehittämisessä yhteistyössä oppilaitoksen koko opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa. Seuraavaksi konsultatiivisuutta tarkastellaan ohjauksen kehittämistyössä SOPU-hankkeen esimerkin avulla. Esille tuodaan hankkeen keskeisiä tuloksia ohjauksen hyvien käytäntöjen kehittämisessä.

Konsultatiivisuuden toteutuminen SOPU-hankkeessa

SOPU-hankkeessa viisi ammatillisen koulutuksen järjestäjää kehitti yhdessä ohjauksellista henkilökohtaistamisprosessia sekä koulutukseen hakeutumisen vaiheen ohjausmalleja, jonka lisäksi samalla vahvistettiin henkilöstön ohjausosaamista [8]. Hankkeessa tuotettiin useita alueellisia ohjauksen käytänteitä sekä valtakunnallisia malleja. Näitä ovat muun muassa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman, HOKSin laatimista tukevat Thinglink-sovelluksella toimivat HOKS-muistilistat (kuvio 1).

VALTAKUNNALLISET MALLIT

ALOITA TÄSTÄ

KUVIO 1. HOKS-muistilista Thinglink-sovelluksessa [\[1\]](#)

HOKS-muistilista ovat opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (vrt. HOPS ammattikorkeakouluissa) laatimisen ja päivittämisen tueksi suunniteltu uraohjauksen työkalu. Opiskelijaa ohjataan osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnassa ja päivittämisessä ohjauskeskusteluihin koko opintojen ajan. Valtakunnallisiksi mallinnettuja HOKS-muistilistoja voidaan tarkentaa koulutuksen järjestäjäkohtaisesti.

HOKS-keskusteluun valmistautumista on laadittu oma muistilista opiskelijaa, opiskelijan huoltajaa ja opettajaa varten. Opiskelija ja huoltaja saavat muistilistan avulla tietoa HOKS:n laatimisesta ja henkilökohtaistamisesta. Opettajan muistilista on kohdennettu koko ohjaushenkilöstölle ja niihin on sisällytetty ohjaustyötä tukevia apukysymyksiä opettajille ja ohjaajalle. Muistilistojen lähtökohtina ovat aito kohtaaminen HOKS-keskusteluissa sekä vahvuusajattelu. Muistilistoissa tavoitellaan osallistavaa ohjauksellisuutta yksilöllisten opintopolkujen toteuttamiseksi ja urasuunnitteluvaiheiden kehittämiseksi. Päätösvaiheen muistilistassa on huomioitu erilaisia opintojen päättymistilanteita katkeamattoman siirtymävaiheen ohjauksen järjestymiseksi. Muistilistojen avulla koulutuksen järjestäjä voi myös arvioida HOKS-prosessin toimivuutta ja työnjakoa sekä hyödyntää niitä koulutuksessa ja perehdyttämisessä.

HOKS-muistilistojen laatiminen tapahtui hyödyntäen monitasoisesti konsultatiivisuutta ja yhteisöllistä työtappaa koko hankeprosessin ajan suunnittelusta hankemallien juurruttamiseen ja levittämiseen asti. Hankkeen osuvan ja ennakoivan suunnittelutyön varmistamiseksi projektisuunnittelun alkuvaiheessa kuultiin ohjaushenkilöstön kannanottoja ja heidän ohjaustyönsä tarpeita. Kehittämistyön alkuvaiheessa yhteistä määrittelyä hankkeen tavoitteille tehtiin myös oppilaitosten johdon kanssa.

SOPU-hanketyöntekijöiden ohjausasiantuntijuus oli vahvaa. Hanketyöntekijöinä toimi esimerkiksi opinto-ohjaajia ja erityisopettajia, joilla oli käytännön kokemusta HOKS-ohjaustyöstä. Hankkeessa kehitettyjen HOKS-muistilistojen kehittäminen ei olisi ollut mahdollista ilman tiivistä yhteistyötä opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa. Tarve muistilistojen laatimiseen syntyi opetus- ja ohjaushenkilöstöä kuuntelemalla.

Opetus- ja ohjaushenkilöstö osallistettiin myös hanketuotteiden arvioimiseen: koko hankkeen aikana kerättiin aktiivisesti ja säännöllisesti palautteita erilaisten sähköisten kyselyiden avulla sekä hankkeen järjestämien tilaisuuksien yhteydessä. Hankkeessa järjestettiin runsaasti tavoitteita tukevia koulutuksia ja perehdytysohjelmia opetus- ja ohjaushenkilöstölle, joissa myös huomioitiin yhteisen kehittämisen ajattelumalli. Kehittämistyössä haluttiin erityisesti kiinnittää huomioita opiskelijoiden kokemuksiin. Hanketuotteita esiteltiin opiskelijoille ja palautteita kerättiin opiskelijahaastatteluin sekä kirjallisesti esimerkiksi ohjauskokeiluihin osallistuneilta opiskelijoilta.

Pohdintaa

Konsultatiivisuuden toteutumista SOPU-hankkeessa tuki koko hankeajan hanketyöntekijöiden yhteinen reflektointi, vertaisarviointi ja -kehittäminen. Aktiiviseen, aitoon yhteistyöhön panostettiin monella tasolla, myös ajallisesti. Onnistuneessa hanketyössä todentuu asiantuntijuuksien jakaminen. SOPU-verkostossa

vertaiskehittäminen oli tiivistä etenkin hankkeen viimeisen vuoden aikana. Hankkeessa kehitetyt HOKS-muistilistat mallinnettiin hankeorganisaatiokohtaisten kokemusten yhteensovituksena. Ohjauksen kehittäminen yhdessä oli perusedellytys valtakunnallisten ohjauksellisten mallien syntymiseksi.

Yhteisöllinen asiantuntijuus vaatii valmiutta luopua omista joskus lukkiutuneistakin aatoksistaan, joskus se vaatii luopumista ajatuksestaan olla oikeassa. Se tuottaa parhaimmillaan puuttuvan palasen tai ratkaisun, jonka itse on kokenut oman työskentelyn aukkopaikaksi tai alati pulmalliseksi asiaksi. Oma työskentely tulee yhteisöllisessä työtavassa tavallaan julkisemmaksi ja muille näkyvämmäksi. Se vaatii tiettyä varmuutta omasta osaamisesta ja sen ajatuksen sisäistämistä, että asiantuntijaankaan ei tarvitse aina osata ja tietää kaikkea.

Yhteisöllisen työskentelytavan onnistuminen on kiinni arvostavasta kohtaamisesta, toisten osaamisen ja myös toisten työn haasteiden ymmärtämisestä. Ohjaustyössä jokaisella ohjaustaholla on oma tärkeä paikkansa, toki tämä vaatii keskustelua myös yhteisten työalueiden tekijöiden sopimisesta. Yhteisöllinen työskentelytapa edellyttää aitoa innostusta kuunnella toista työntekijää ja aitoa kiinnostusta jakaa omaa osaamista. Kysymys on siis tiedostetusta ajattelutavasta, ilman sitä toisen osaamisen huomioinnottaminen ei tapahdu suunnitellusti ja tarkoituksenmukaisesti.

Lähteet

1. [^ELO-foorumi 2020. Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:34. Hakupäivä 5.2.2021.](#)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-536-8>
2. [^Opetushallitus. 2014. Hyvän ohjauksen kriteerit. Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Opetushallitus. Hakupäivä 5.2.2021.](#)
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf
3. [^abMikola, M., Oja, S. & Sekki, L. 2015. Konsultatiivinen työote oppilaan ja opettajan tukena. Oppimis- ja ohjauskeskus Onerva, Jyväskylä.](#)
4. [^Paaso, A. 2010. Osaava ammatillinen opettaja 2020: Tutkimus ammatillisen opettajan tulevaisuuden työnkuvasta. Väitöskirja. Lapin yliopisto, Rovaniemi.](#)
5. [^Risku, P., Laitinen-Väänänen, S., Ojala, A-L. & Torvinen, H. \(toim.\) Tulevaisuuden opettajuus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 283. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 19.11.2020.](#)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-572-2>
6. [^Soini, H. & Mäenpää, M. 2012. \(toim.\) Konsultatiivinen menetelmä ja ohjauksellisen työotteen vakiinnuttaminen opetus- ja kasvatustyössä. Oulun yliopisto, Kasvatuspsykologian klinikka. Verkko- ja tehostetun erityisen tuen kehittämisverkosto.](#)
7. [^Lairio, M. & Puukari, S. \(toim.\) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. Hakupäivä 5.2.2021.](#)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6233-3>
8. [^SOPU – Sujuvat omat polut -hanke. 2020. Hakupäivä 16.12.2020.](#)
<https://www.osao.fi/hankkeet/sopu-sujuvat-omat-polut/>

Kuvalähteet

1. [^KUVIO 1. HOKS-muistilistat Thinglink-sovelluksessa. SOPU – Sujuvat omat polut -hanke. 2020. Muistilistat hoksaamisen tueksi. Thinglink. Hakupäivä 2.2.2021.](#) <https://www.thinglink.com/scene/1226070237028286469> (ks. myös SAKU ry. Arjen arkin menetelmäpankki. HOKS-muistilistat. Hakupäivä 2.2.2021. <https://arjenarkki.fi/metetelmapankki/mallit/1896>)

Metatiedot

Nimeke: Konsultatiivisuuden merkitys opintojen ohjauksen kehittämisessä

Tekijä: Kopakka Maarit; Laajala Tiina; Lehtelä Pirjo-Liisa

Aihe, asiasanat: ammatilliset oppilaitokset, ohjaus (neuvonta ja opastus), opinto-ohjaus, osaaminen, urasuunnittelu

Tiivistelmä: Artikkelissa tarkastellaan konsultatiivisuutta opintojen ohjauksen kehittämistyössä Oulun seudun ammattiopiston (OSAO) SOPU-hankkeen esimerkin avulla. Opettajalta edellytetään nykyisin ohjausosaamista,

minkä kehittämisessä työyhteisön tuki on tärkeä tekijä. Konsultatiivisuus nähdään kollegiaalisen tuen tarjoamisena yhteistoiminnallisen oppimisen prosessissa, jossa hyödynnetään työyhteisöön sisältyvää asiantuntijuutta. Opinto-ohjaajan keskeinen konsultatiivinen tehtävä on toimia työympäristössään ohjauksen asiantuntijana, joka osallistuu ohjauksen kehittämiseen ja kollegoidensa tukemiseen ohjauksen kysymyksissä.

Sujuvat omat polut (SOPU) -verkostohankkeessa kehitettiin ammatillisen koulutuksen ohjauksen prosesseja ja tuotettiin valtakunnallisia malleja opiskelijan urasuunnittelutaitojen kehittämiseksi. Hankkeessa tuotettiin opiskelijoille, ohjaushenkilöstölle ja huoltajille suunnattuja muistilistoja HOKS-prosessin tueksi hyödyntäen monitasoisesti konsultatiivisuutta ja yhteisöllistä työtapaa. Kehittämistyössä haluttiin erityisesti kiinnittää huomioita opiskelijoiden kokemuksiin.

Yhteisöllisen työskentelytavan onnistuminen on kiinni arvostavasta kohtaamisesta, toisten osaamisen ja toisten työn haasteiden ymmärtämisestä. Yhteisöllinen työskentelytapa edellyttää innostusta kuunnella toista työntekijää ja aitoa kiinnostusta jakaa omaa osaamista. Kysymys on tiedostetusta ajattelutavasta, ilman sitä toisen osaamisen huomioonottaminen ei tapahdu suunnitellusti ja tarkoituksenmukaisesti.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2021-03-02

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202102225546>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kopakka, M., Laajala, T. & Lehtelä, P-L. 2021. Konsultatiivisuuden merkitys opintojen ohjauksen kehittämisessä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 15. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202102225546>.